

Buitenlands cultuurbeleid

De discussie over het buitenlands cultuurbeleid heeft een nieuwe wending gekregen. Tijdens het zesde Boekmandebatebat (9 oktober 1995) vonden de oplossingen die de afgelopen jaren zijn aangedragen weinig bijval van de drie debatterende fractievoorzitters van 'paars', Gerrit Jan Wolffensperger (D66), Jacques Wallage (PvdA) en Frits Bolkestein (VVD). Geen steun voor het voorstel van de Raad voor de Kunst een overkoepelend instituut op te richten voor de coördinatie van het buitenlands cultuurbeleid, noch voor de commissie-Gevers die een overkoepelende vereniging wil met ook onderwijs en wetenschappen, noch voor de herijkingsnota, waarin een versmelting van buitenlandse zaken en ontwikkelingssamenwerking wordt nagestreefd, ook op het gebied van kunst en cultuur. De fractievoorzitters zagen meer heil in directe promotie van de Nederlandse kunst en cultuur in het buitenland, verzorgd door instellingen met een traditie op dat gebied en het vereiste netwerk, zoals het Nederlands Literair Produktie- en Vertalingenfonds.

De redactie van het Boekmancahier vroeg het fonds om een toelichting op zijn werkwijze en staatssecretaris Nuis om zijn voornemens op dit 'kleine beleidsterrein met een grote droom' uit de doeken te doen.

Internationale kunstpromotie

Uit de praktijk van het Nederlands Literair Produktie- en Vertalingenfonds

Frank Ligtvoet Het Nederlands Literair Produktie- en Vertalingenfonds richt zich onder meer op de internationale promotie van literatuur uit eigen land. Frank Ligtvoet beschrijft deze werkzaamheden, waarmee hij aanknopingspunten biedt voor - praktische - discussie over andere kunstdisciplines.

De discussie over buitenlands cultuurbeleid krijgt in een land dat zich erop voor laat staan niet nationalistisch te zijn, al gauw een galm die, hoe gesecculariseerd ook, associaties oproept met hooggewelfde kerken. Zelfs de voorzitters van de paarse fracties ontkomen niet aan die toon van geloof en grondslag.

Wolffensperger bevindt zich op de zondagsschool als hij - 'op zoek naar een leidend beginsel voor het hele culturele beleid' - zijn pupillen diets maakt dat 'Nederland een klein land is tussen grote burenen. Eigenwijs maar door zijn postuur niet bedreigend of dominerend. (...) door nieuwsgierigheid en ondernemingszin wist men zich te handhaven tussen de meer in zichzelf gekeerde grote landen.' Wallage, puntig en daardoor met de schijn van precisie, brengt de vlotte domineesterm *global village* te berde, waarin de 'articulatie van de eigen identiteit belangrijker wordt. (...) Onze presentatie in het buitenland is in zekere zin het bewijs dat er nog binnenland bestaat.' Bolkestein beheerst van de drie de retorica van de kansel het best. Hij

begint meteen in de aanvang van zijn rede met een grondslagendiscussie en belooft de gelovigen aan het eind het licht: '[Een discussie over internationaal cultuurbeleid moet] beginnen met een nauwkeurige bepaling van doelstellingen, middelen en verantwoordelijkheden. Wie dat doet, zal merken dat de meeste problemen verdampen.'

Eigenheid, identiteit en bedreiging door mondialisering zijn de belangrijkste bouwstenen voor deze breed gedragen religie. Wie maar over dit onderwerp begint te praten, ontkomt niet aan het galmen en de meteen daarop volgende geloofsstrijd. Wanneer het woord 'beleid' valt, komen de eerste afscheidingen; bij 'breed en beperkt cultuurbegrip', cultuur of kunst dus, ontstaat weer een reeks kerkgenootschappen. En een regelrecht schisma is het gevolg van het gesprek over ministeriële verantwoordelijkheid voor het buitenlands beleid: Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen of Buitenlandse Zaken?

De legitimatie van kunstbeleid en daarmee

samenhangend internationaal kunstbeleid is - zo wil ik maar zeggen - een zaak van ideologie, die in politieke zin bovendien afhankelijk is van de maatschappelijke weerklank. De overheid steunt de kunsten, en uitgaand van op enige ideologie gebaseerde argumenten geeft zij richting aan het beleid en bepaalt zij de hoogte van het nationale en internationale budget.

Doel en effectiviteit van internationale promotie

Over de praktijk van buitenlands cultuurbeleid in engere zin, namelijk gezien als kunst- of cultuurpromotie, valt veel te zeggen. Het doel van dat beleid is per discipline te formuleren. En de vraag of dat doel bereikt wordt, kan gesteld én beantwoord worden.

Het doel bijvoorbeeld van het Nederlands Literair Productie- en Vertalingenfonds is - onder meer - het bekend maken van de Nederlandstalige literatuur in het buitenland. De effectiviteit van het werk van dat fonds kan *gemeten* worden aan de hand van het aantal aan het buitenland verkochte titels, de verkoopcijfers van die titels, de reacties in de buitenlandse media en de vraag naar optredens van auteurs in den vreemde. Voor andere kunstdisciplines - bij uitbreiding eventueel zelfs 'cultuurdisciplines' - kan in principe een vergelijkbaar doel worden gesteld. De criteria om de effectiviteit te toetsen, zijn echter afhankelijk van de eigen aard en de daarmee samenhangende distributiekanaalen van die disciplines. En om dat laatste gaat het: wie invloed krijgt op de kunstdistributie in een ander land, heeft de meeste kans zijn waar aan de man te brengen.

De buitenlandse markt: distributie en infrastructuur

De distributie van literatuur in West-Europa en Noord-Amerika is, zowel in fysieke als in promotionele zin, in handen van een paar kwaliteitsuitgeverijen. Deze werken in eigen

land, in meer of mindere mate, samen met boekhandels, boekenclubs, bibliotheken, festivals en overheden. De werking van die totale infrastructuur is in sterke mate afhankelijk van de media. Wil men invloed uit kunnen oefenen, dan moet men de buitenlandse markt leren kennen. Het fonds moet weten welke uitgevers in Frankrijk de dienst uitmaken. Het moet weten dat de rol van de bibliotheken in Denemarken doorslaggevend is bij de verkoop van een titel, dat in de Verenigde Staten een optreden in het Newyorkse Poetry Centre at the Y van eminent belang is voor een schrijverscarrière, dat de grootste boekenclub in Spanje zelf ook literaire boeken uitgeeft, dat de opinie van recensent Hermann Wallman van de *Süddeutsche Zeitung* eenzelfde gewicht heeft als die van Dirk Schümer in de *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, en dat de mening van Marcel Reich-Ranicki op de Duitse televisie leidt tot roem of vergetelheid (maar dat weet na Nootebooms doorbraak iedereen in Nederland).

Elke nationale markt moet dus serieus onderzocht en geanalyseerd worden, voordat men een strategie kan formuleren en actie kan ondernemen. De nationale markten tezamen vormen echter ook weer een markt waarop men invloed moet krijgen. De boekenbeurzen in Frankfurt, Chicago en Bologna, de informele samenwerkingsverbanden tussen bepaalde Franse, Duitse en Engelse uitgevers, de internationale *scouts* die voor uitgevers in verschillende landen werken: het zijn alle belangrijke 'distributiesystemen'. Als het fonds tijdens de beurs in Frankfurt een Meulenhoff-titel aanbeveelt aan Gallimard, doet het er goed aan dezelfde titel aan Suhrkamp te noemen, omdat deze uitgeverijen elkaar informeren over de titels die ze gevonden hebben. Wanneer die titel ook door Meulenhoff aan dezelfde redacteurs wordt aangeboden, is het boek in een bepaald circuit al vier maal genoemd en is de kans op internationale aandacht vergroot.

Gespecialiseerde informatie en persoonlijke contacten

Om invloed te krijgen op de distributie moet de kennis van de internationale markt worden aangewend. Uitgevers willen precieze informatie krijgen over de mogelijkheden van Nederlandse en Vlaamse titels op hun markt. Het type uitgever bepaalt het type informatie dat hij dient te krijgen: Kabel, de Duitse uitgever van Yvonne Kroonenberg, moet over andere titels horen dan Kleinheinrich, de uitgever van Faverey. Een roman van Charlotte Mutsaers past eerder bij Du Seuil dan bij Albin Michel, enzovoort. Recensenten moeten weer anders worden bediend: zij willen graag zo objectief mogelijke informatie, al hebben zij hun eigen voorkeuren. Wilfred Meyer bijvoorbeeld recenseert in Duitse regionale kranten vooral experimentele teksten, aan informatie over Marjan Berk heeft hij niet veel. Ook literaire organisatoren hebben op hen toegesneden informatie nodig. Het Maison des Ecrivains in Parijs zou met de informatie die bestemd is voor de *Writer's Week* in Ierland niet veel aan kunnen vangen.

Aan al deze verschillende informatie-behoefte kan natuurlijk niet in detail worden voldaan, maar in persoonlijke contacten met buitenlandse redacteurs, critici en organisatoren kan men de informatie verfijnen. De grens tussen informatie en propaganda is moeilijk te trekken, maar de geloofwaardigheid van de informatieverstrekker staat op het spel wanneer hij achteraf als propagandist wordt ontmaskerd.

Andere Nederlandse spelers op de markt

Bij de overdracht van informatie over Nederlandse en Vlaamse literatuur zijn er naast het fonds nog andere spelers betrokken: de vertalers, de neerlandici *extra muros* en de diplomaten. De vertalers zijn veruit de meest invloedrijke. Voor hen geldt, net als voor

buitenlandse docenten en de cultureel attachés, dat zij goed op de hoogte moeten zijn, niet alleen van de actuele literatuur maar ook van de wijze waarop de markt functioneert: zij moeten als het ware professionals zijn. Gerichte kennis en informatie moet hen vanuit Nederland bereiken. Intensieve samenwerking met deze andere spelers en een duidelijk afbakening van de verschillende competenties en werkgebieden zijn noodzakelijk.

De Nederlandse producent

De Nederlandse uitgevers hebben vaak intensieve contacten met hun buitenlandse collega's. Onderdeel van dat contact is de verkoop van rechten op de werken van Nederlandse auteurs. Het fonds moet in ondersteunende zin bij deze professionele contacten aansluiten. De handelwijze van de uitgever en de keuzen die hij maakt, bepalen mede de keuzen van het fonds. Het voordeel van het fonds boven de Nederlandse uitgever is dat het geen commercieel belang hoeft te dienen en daardoor een zekere objectiviteit uitstraalt.

De positionering van de 'producenten' in de andere kunstdisciplines, bijvoorbeeld De Nederlandse Opera of het Rijksmuseum, is natuurlijk anders, maar hun rol is vergelijkbaar met de uitgever in de wereld van de letteren.

Subsidie

Van essentieel belang is de steun die het fonds aan buitenlandse uitgevers kan geven bij de vertaling van Nederlands literair werk. De hoogte van de bijdrage mag echter niet zo zijn dat het risico van de uitgave gedekt is: de uitgever dient zelf aanzienlijke risico's te lopen, opdat hij zijn verkoop en promotie-apparaat maximaal inzet. De wijze van subsidiëring is dus mede van invloed op het effect van die subsidies.

De kunstenaar

Het succes van een literair werk in een ander land is mede afhankelijk van het succes van de auteur in de media. De organisatie van promotiebezoeken van auteurs, in samenwerking met hun buitenlandse uitgevers, aan de landen waar hun werk recent is gepubliceerd is een belangrijk onderdeel van het werk van het fonds. Een optreden bijvoorbeeld van Hella Haasse bij Pivot heeft zeer bijgedragen aan haar roem in Frankrijk.

Het is niet bij toeval dat ik de belangrijkste persoon in het buitenlands cultuurbeleid pas nu aan de orde laat komen. Het is immers niet de eerste taak van de kunstenaar om zijn werk internationaal te 'verkopen'. Het werk dat daarmee gemoeid is, houdt auteurs af van wat ze eigenlijk te doen hebben: schrijven, schilderen of componeren. Hen bij het promotiewerk te betrekken is dan ook telkens weer een delicate kwestie.

De artistieke keuzes

Aan de vraag welke kunstwerken waar onder de aandacht moeten worden gebracht, kan geen enkele instelling die zich bezighoudt met kunstpromotie zich onttrekken. Voor de literatuur is het antwoord gelukkig niet al te moeilijk, omdat deze kunst ingebed is in een commerciële omgeving: de uitgeverij. Buitenlandse uitgevers tonen geen belangstelling voor werken die in Nederland slecht zijn verkocht, hoe goed ze ook zijn gerecenseerd en hoe hoog ze ook staan aangeschreven. Goed verkopende, kwalitatief mindere romans zijn gemakkelijker in het buitenland onder te brengen dan slecht tot redelijk verkopende meesterwerken. (Natuurlijk zijn er uitzonderingen, vooral als het gaat om poëzie, bij kleine niet-commerciële uitgeverijen.)

De markt bepaalt dus voor een belangrijk deel de keuze van het fonds: promotiemateriaal

is - velen zullen nu gaan vloeken - gebaseerd op goed verkopende titels uit Nederland en Vlaanderen. Ook de keuze van de taalgebieden waarop we ons concentreren is vrij logisch: de talen van de grote ons omringende landen, Frans, Duits en Engels. Uitgevers in andere landen beheersen immers minstens een van deze talen, zodat zij Nederlandse literaire werken in vertaling kunnen lezen.

Kwaliteit en professionaliteit

Twee woorden dienen nog aan de orde te komen, al vallen ze enigszins buiten het kader van de kunst- of cultuurpromotie zoals hierboven besproken: kwaliteit en professionaliteit. Het lijken loze woorden, maar ze blijken in de praktijk telkens aan de orde gesteld te moeten worden. Heel soms, het gebeurt gelukkig zelden, loopt een diplomaat of een docent neerlandistiek het fonds voor de voeten, omdat hij de vak-kennis en -taal van de uitgeverij mist. Soms heeft een vertaler veel invloed op de keuze van titels van een uitgeverij, maar blijkt de kwaliteit van zijn vertaalwerk beneden peil. Soms sluit onze eigen informatie aan een buitenlandse redacteur onvoldoende aan bij de informatie van de Nederlandse uitgever.

Voor elke kunstdiscipline is een lijst van elementen binnen het proces van kunstpromotie te maken die kwaliteitscontrole toelaat, en voor elke functionaris die binnen die discipline werkt is een 'professioneel profiel' te formuleren.

Toch nog twee algemene punten: binnenlandse infrastructuur en import

Wie werkt op het terrein van de internationale kunstpromotie, ontkomt er niet aan af en toe iets te willen toevoegen aan het algemene debat. Het fonds probeert ook dan het algemeen te vermijden en praktisch te blijven. De bijdrage van het fonds aan het debat is tweeledig. Ten eerste legt het fonds er steeds de nadruk op dat

export van cultuur of kunst onmogelijk is zonder goede infrastructuur in eigen land. Het verdwijnen van de studie Vertaalwetenschap aan de Universiteit van Amsterdam bijvoorbeeld, is een regelrechte ramp voor degenen die zich bezighouden met de kwaliteit van vertalingen, zoals het fonds. Het behoud van een serieuze leescultuur, door de versterking van een fijnmazig net van bibliotheken en boekhandel, is essentieel als basis voor het fondswerk. Het tweede element dat het fonds telkens inbrengt in de discussie is dat het soms effectiever - en goedkoper - is de mogelijke buitenlandse 'kunstinkopers' hun werk in ons land te laten doen, in plaats van hen allemaal proberen te bereiken in hun eigen land. Het fonds nodigt bijvoorbeeld met enige regelmaat belangrijke buitenlandse auteurs, interessante redacteurs van buitenlandse uitgeverijen en invloedrijke mediapersoonlijkheden uit om het literaire klimaat in ons land te leren kennen. De effecten daarvan zijn zonder meer groot te noemen.

Terug naar de media in eigen land

Het is zonder twijfel mogelijk om voor elke kunstdiscipline te formuleren hoe internationaal kunstbeleid in de praktijk succesvol uitgevoerd moet worden. Daarmee is het werk natuurlijk niet gedaan. En dat werk is niet alleen afhankelijk van het talent van degenen die het uitvoeren, maar ook van de financiële ruimte die beschikbaar is. Die ruimte is mede afhankelijk van de bereidheid van de samenleving - dus niet alleen van politiek, culturele advieslichamen en ambtenarij - om geld te steken in internationalisering. Die bereidheid kan alleen bestaan als instellingen aan de weg timmeren met hun beleid, zodat ook de samenleving kan delen in de lotgevallen van kunst en kunstenaars in het buitenland. Het betekent dat de media in Nederland serieus benaderd moeten worden met ter zake doende

informatie. Een redacteur van *de Volkskrant* volgde het fonds bijvoorbeeld bij een vertalersworkshop Nederlands-Duits in Straelen, Nordrhein-Westfalen, en deed er verslag van. Een *Telegraaf*-verslaggever schreef over een feestelijke partij met Nederlandse auteurs bij de Franse ambassadeur. Een journalist van *Trouw* deed verslag van de grote literaire manifestatie in Barcelona in de herfst van 1994, het NOS-journaal maakte er een televisiereportage. Het werk in het buitenland dient, met andere woorden, gedragen worden te worden door het binnenland.

Slot

Ik begon ironisch, maar ik ontkom er niet aan om tevreden te constateren dat ook de fractievoorzitters hebben bijgedragen aan een positieve houding in de samenleving tegenover internationaal cultuurbeleid. Dat zij deelnamen aan het Boekmandebat laat zien dat zij internationalisering een belangrijke plaats geven op hun politieke agenda. Dat is niet alleen een signaal voor de culturele adviesraden en de ambtenarij. Het bleek - gezien de reacties op het debat in de pers - ook een signaal voor de samenleving. Voor degenen die het werk uitvoeren, is *dat* niet iets om ironisch over te zijn.

Bibliografische gegevens

Ligtvoet, F. (1996) 'Internationale kunstpromotie: uit de praktijk van het Nederlands Literair Productie- en Vertalingenfonds'. In: *Boekmancahier*, jrg. 8, nr. 27, 60-65.

Internationale culturele betrekkingen

Klein beleidsterrein met grote droom

Aad Nuis en Michiel Patijn De verantwoordelijke bewindspersonen voor het internationaal cultureel beleid, staatssecretaris van OCW Aad Nuis en staatssecretaris van BZ Michiel Patijn, hebben met veel belangstelling kennis genomen van het laatste Boekmandebat. De redactie nodigde hen uit om te reageren. Zij ontvouwen tevens hun beleidsvoornemens op dit gebied.

Internationaal cultuurbeleid behelst in Nederland een klein beleidsterrein met een grote droom. In die droom is cultuur de drager van onze beschaving en de verbindende schakel tussen de wereldgemeenschappen. Culturele expressie is daarin de zuiverste belichaming van het onvervreembare recht van ieder mens om zich in vrijheid te uiten. Aan de verwezenlijking van die droom willen wij werken, zonder de verhoudingen in Nederland uit het oog te verliezen. Daarbij houden we in het oog welke middelen de overheid ter beschikking staan en beseffen we dat droom en praktijk van alledag soms moeilijk te verenigen zijn.

In het Boekmandebat van 9 oktober jongstleden stond de vraag centraal of internationaal cultuurbeleid een geïntegreerd onderdeel moet zijn van het buitenlands politieke beleid of zich zelfstandig moet kunnen profileren als onderdeel van het Nederlandse cultuurbeleid. Deze keuze houdt de

gemoederen al decennia bezig en sinds het WRR-rapport *Cultuur zonder grenzen* (1987) is het niet meer rustig geworden rond dit onderwerp. De discussie neemt bij tijd en wijle de vorm aan van een heuse richtingenstrijd, die echter het bijzondere karakter van het beleidsterrein miskent. Door de jaren heen is er nogal wat parlementaire onvrede ontstaan. Wij zijn blij dat de echo's hiervan niet doorklinken in het Boekmandebat, maar dat er vooral naar de toekomst wordt gekeken.

Het buitenlands beleid en het buitenlands cultuurbeleid hebben elkaar nodig: zij versterken elkaar. Een keuze voor het één moet het ander niet uitsluiten. Wie kiest voor het ondergeschikt maken van het internationale culturele verkeer aan het belang van de buitenlands politiek, dwingt cultuur in een keurslijf. Wat rest zijn al te vaak evenementen zonder echte betekenis, ook als instrument van buitenlands beleid niet echt interessant. Alleen

als cultuur en culturele samenwerking worden erkend als doel in zichzelf, kunnen ze een zinvolle rol vervullen in het buitenlands beleid. Wanneer het cultuurbeleid op zijn beurt geen oog heeft voor de samenhang in het buitenlands beleid en de buitenlands-politieke context van bepaalde presentaties, treft het geen doel. Zoals Josef Deleu zei: bij het bevorderen van de eigen cultuur in het buitenland dicteren de anderen de voorwaarden.

Wij willen gezamenlijk de belangen behartigen van zowel de cultuursector als die van het buitenlands beleid. In de OCW-notitie *Pantser en ruggegraat*, maar ook in de nota *Herijking van het buitenlandbeleid* en de BZ-Memorie van Toelichting, is aangegeven hoe er een brug moet worden geslagen tussen cultuurbeleid en buitenlands beleid. We introduceerden het concept van Nederland als *internationale ontmoetingsplek*: het versterken en beter markeren van het beeld dat de wereld heeft van Nederland. Dit concept moet bindend en richtinggevend zijn voor de samenwerking tussen de departementen en de culturele fondsen en instellingen, maar ook voor de samenwerking tussen OCW, BZ en andere betrokken departementen.

Unieke plek

Meer aandacht voor wat Nederland zelf te bieden heeft, betekent een accentverschuiving in het beleid, dat tot nu toe vooral gericht was op 'export' van Nederlandse cultuurproducten. De openheid en gretigheid waarmee wij invloeden van buiten in onze cultuur opnemen, de kansen die wij bieden aan buitenlandse kunstenaars en cultuurmakers, de kennis van de talen van onze grote burens: dit alles maakt Nederland in mijn ogen tot een unieke plek. En hiervan moeten wij veel meer gebruik maken.

Het 'beeldmerk Nederland' moet in onze ogen Nederland niet allen profileren als internationale ontmoetingsplek bij uitstek voor

kunst- en cultuurbeoefenaars. Het speelt tevens een belangrijke rol bij de presentatie van Nederland en Nederlandse cultuur in het buitenland. Een voorbeeld vormt het cultuurbeleid en de culturele infrastructuur. Nederland blijkt van betekenis te kunnen zijn voor de vormgeving van het eigen cultuurbeleid van andere, zeer uiteenlopende landen. Zo hebben bijvoorbeeld de Russische Federatie, Tsjechië en Zuid-Afrika belangstelling voor een bijdrage van ons land aan het ontwikkelen van een nieuw cultuurbeleid.

Taal neemt in het internationale cultuurbeleid een bijzondere positie in. In het Europese overleg betogen wij dat onze talen schatkamers zijn, krachtcentrales van de geest. Wie geringschattend met zijn taal omgaat, betaalt een hoge prijs. De rijkdom aan talen in Europa is een gezamenlijke rijkdom die wij ook gezamenlijk in ere moeten houden. Het gebruik van al die talen moeten we hoog op de Europese politieke agenda houden. Eén manier om dat te bewerkstelligen is ervoor zorgen dat we door middel van vertalingen elkaars taalschatten kunnen uitwisselen. In dezelfde geest maken we ons sterk voor het behoud van de positie van de Nederlandse taal in de Europese Unie.

Beleidsvoornemens tot 2000

Wanneer dit *Boekmancahier* verschijnt, zijn mijn concrete voornemens voor de Cultuurplanperiode 1997-2000 reeds voor advies aan de Raad voor de Cultuur gezonden. Voor de uitwerking van het concept van Nederland als internationale ontmoetingsplek zijn wij bereid aanvullende middelen ter beschikking te stellen. Deze middelen willen we inzetten voor activiteiten die Nederland als internationale ontmoetingsplaats versterken.

Nederland kent een aantal hoogwaardige opleidingscentra waar buitenlandse studenten en kunstenaars zich verder kunnen bekwamen. Wij zijn voornemens om extra middelen vrij te

maken voor een beurzenprogramma dat deze centra in de gelegenheid stelt om meer buitenlandse kandidaten van hoog niveau naar Nederland te halen. Ook zijn we van plan, in overleg met de betrokken culturele instellingen, te bezien of op het terrein van andere disciplines bestaande, op Nederland gerichte opleidingen kunnen worden uitgebouwd tot volwaardige, internationaal georiënteerde *centres of excellence*. We denken ook aan faciliteiten ter versterking van de kwaliteit en de kwantiteit van buitenlandse vertalers.

Enkele Nederlandse festivals hebben in het buitenland een naam opgebouwd. Wij willen deze in staat stellen om het internationale profiel verder te versterken, bijvoorbeeld door middel van het uitnodigen van buitenlandse journalisten en promotiecampagnes gericht op potentiële festivalbezoekers in het buitenland.

In overleg met in eerste instantie de stad Amsterdam en de betrokken culturele fondsen willen we een 'artist-in-residence'-programma laten uitwerken dat het mogelijk maakt om gerenommeerde buitenlandse kunstenaars uit uiteenlopende disciplines uit te nodigen voor langere tijd in Nederland te komen wonen en werken. De versterking van de *internationale ontmoetingsplaats* moet verder tot uitdrukking komen in de mogelijkheden voor migranten om in vrijheid uitdrukking te geven aan hun cultuurbeleving.

In overleg met daartoe geëigende centra willen wij de mogelijkheid creëren voor bezoekersprogramma's en internationale conferenties gericht op buitenlandse kunstenaars, cultuurmakers en journalisten. Dit betreft vooral de samenwerking met de zogenoemde 'prioritaire regionale aandachtsgebieden': onze directe burens (Vlaanderen, Noordrhein-Westfalen), de landen in Midden- en Oost-Europa, Suriname, Indonesië en Zuid-Afrika.

Ter bevordering van de samenhang tussen de internationale activiteiten van onze departementen en die van de door OCW ondersteunde culturele fondsen en instellingen, zullen in de *Cultuurnota voor 1997-2000* een aantal aandachtspunten en projecten worden opgenomen dat als referentiekader moet dienen voor nadere afspraken met de fondsen en instellingen. Wij willen bezien op welke wijze - zonder afbreuk te doen aan de bestaande afspraken over delegatie van bevoegdheden en taken - de culturele fondsen en instellingen een bijdrage kunnen leveren aan de realisering van die internationale activiteiten waaraan door ons een uitzonderlijk belang wordt toegekend. In dat overleg zien wij ook een rol weggelegd voor de Vereniging van Internationale Culturele Betrekkingen, niet als koepelorganisatie maar als platform waar de belangen van de culturele instellingen en fondsen samenkomen.

Afhankelijk van de door ons beoogde Nederlandse inzet zullen wij medewerking vragen op inhoudelijk vlak (leveren van expertise) of - in beperkte gevallen - een aanwijzing geven voor de reservering van middelen voor een bepaalde activiteit.

Presentatie van Nederland

Bij wat wel genoemd wordt 'statelijke internationale activiteiten' denk ik aan de volgende onderwerpen: de profilering van Nederland als ontmoetingsplaats; de uitvoering van de afspraken over culturele samenwerking met de *prioritaire aandachtsgebieden*; de culturele presentatie van Nederland tijdens grootschalige internationale manifestaties als de Wereldtentoonstellingen; de presentatie van Nederland tijdens terugkerende internationale manifestaties die onder een nationale noemer worden opgezet als de biënnales en triënnales; de internationale bescherming van het werelderfgoed en de zorg voor het behoud van

Aad Nuis

was in 1996 namens D66 staatssecretaris van Cultuur van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen

Michiel Patijn

was in 1996 namens de VVD staatssecretaris Buitenlandse Zaken

het Nederlandse culturele erfgoed in het buitenland.

Ten aanzien van de culturele presentie van Nederland in het buitenland willen wij in samenwerking met Economische Zaken en andere betrokken departementen, komen tot een meer gezamenlijke aanpak en een versterking van het voor het internationale cultuurbeleid beschikbare instrumentarium. De nota *Herijking van het buitenlandbeleid* biedt de mogelijkheid om de interdepartementale samenwerking een nieuwe inhoud te geven. De Nederlandse presentatie tijdens grootschalige manifestaties, de culturele verdragen, het culturele werk op de diplomatieke posten: het zijn allemaal zaken die, ook in licht van het 'beeldmerk Nederland', vragen om een gezamenlijke interdepartementale benadering.

De culturele werkzaamheden op onze posten in het buitenland verdienen bijzondere aandacht. Een aantal van die posten is, gelet op de omvang van de culturele uitwisseling en gelet op de prioriteit van de samenwerking met het desbetreffende land, van groot belang. We streven ernaar op deze posten de culturele afdelingen verder te versterken, zoals in de nota *Herijking van het buitenlandbeleid* is aangekondigd. Die versterking betekent niet alleen een uitbreiding van het aantal culturele attachés, maar ook verhoging van de kwaliteit, onder meer door stimulering van de opbouw van kennis. Ook zal worden bezien in hoeverre culturele experts bij posten in het buitenland kunnen worden gedetacheerd, zoals nu het geval is op het Consulaat-Generaal in New York.

In ieder geval zal de invulling van de culturele werkzaamheden op de posten geschieden in voortdurend overleg tussen onze beide departementen. Alleen op deze manier kan een beleid worden gevoerd dat in de nota *Herijking van het buitenlandbeleid* staat beschreven, waarin inhoud en kwaliteit, synergie en samenhang centraal staan. Zo

willen wij, met soms kleine en soms grote stappen, inhoud geven aan het internationale cultuurbeleid.

Bibliografische gegevens

Nuis, A. en M. Patijn (1996) 'Internationale culturele betrekkingen: klein beleidsterrein met een grote droom'. In: *Boekmancahier*, jrg. 8, nr. 27, 65-68.